

RELIGIJŲ KAIRIOJO KELIO DIFUZIJĄ IR TRANSFORMACIJOS ŠIUOLAIKINĖJE POPKULTŪROJE*

Aušra Kristina Pažėraitė

Vilniaus universiteto

Religijos studijų ir tyrimų centras

Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius

Tel. +370 610 39 665

El. paštas: apazeraite@yahoo.fr

Šio tyrimo tikslas – apčiuopti XX a. pabaigos–XXI a. pradžios popkultūroje, konkrečiai, kinematografijoje reiškinius, kuriuos galima interpretuoti kaip vykstantį normatyvinių, išvirtintusių religijų palaikomų religinių doktrinų, praktikų ir moralės normų perkonstravimą XIX a.–XX a. pradžios okultinių judėjimų mokymų, praktikų ir simbolikos pagrindu. Buvo parodyta, kad šie reiškiniai yra platesnių kultūrinių ir religinių procesų dalis, o būtent – kaip difuzija viešojoje, sekuliariojoje erdvėje to, kas šiame tyrime buvo formuluojama kaip „kairysis kelias religijose“. Viešojoje erdvėje vyksta procesai, atliekantys tam tikrą „vertybių perkainojimą“, t. y. viešpataujančios, išvirtintusios konkrečioje visuomenėje religijos, moralinės normos, tabu ir religinės tapatybės „perkainojamos“ kaip tam tikra prasme „destruktyvios“, sužlugdžiusios, esą, kažkada egzistavusias „tikrąsias“. Minėtiems procesams analizuoti šiame tyrime buvo sukonstruotas teorinis įrankis, čia vadinamas „kairiuoju keliu religijose“, kurį galima formuluoti taip: kairysis kelias religijose – tai elitistiniai religinio pobūdžio tekstai ir praktikos, kurie virš įsigalėjusios, daugumos palaikomos religinės praktikos, doktrinų ir diegiamų moralinių normų iškelia kitas doktrinas ir praktikas, kurios laikomos tinkamomis turintiesiems ypatingą iniciaciją. Būna, kad šios doktrinos ir praktikos nevengia normatyvinės moralės ir ritualinių tabu pažeidimų, nors ir neturi tikslo išstumti visuomenėje įsigalėjusios religijos suformuotas (ar bent patyrusias jos įtaką) moralės normas ir ritualinius tabu, kaip visuomenės daugumai priimtinus socialinei tvarkai užtikrinti. Buvo tyrinėti „kairiojo kelio“ termino vartojimo ypatumai moderniuose Vakarų okultiniuose judėjimuose, aptariami „kairiojo kelio“ tapimo „dešiniuoju keliu“ (kitaip tariant, difuzijos) niuansai šiuolaikinėje populiariojoje kultūroje (konkrečiai, XX a. pabaigos–XXI a. pradžios kinematografijoje), pateikiant jos klasifikaciją, išskiriant būtent šio tyrimo tikslus atitinkantį pogrupį.

Pagrindiniai žodžiai: kairysis kelias religijose, okultiniai judėjimai, tapatybių perkūrimas, popkultūra.

Įvadas

2009 metais *History Channel* pradėjo kurti dokumentiką, kurioje bandoma rimtai pasižiūrėti į ateivių, dalyvavusių kuriant žmonijos istoriją, teorijos argumentus.

Impulsą, matyt, davė ar tiesiog laisvę filmo kūrėjai pajuto, kai 2008 metais Vatikanas paskelbė, kad ateivių egzistavimas iš esmės nesikirstų su krikščionišku tikėjimu. 2009 metais pasirodė pirmas toks dokumentinis filmas, lyg ir pirma serija, pavadinta

* Straipsnis parengtas pagal projekte „Religija ir kultūra: šiuolaikinio pasaulio iššūkiai tapatumui“ atliktą tyrimą, finansuotą Lietuvos mokslo tarybos (sutarties nr. VAT-13/2010).

„Ancient Aliens (2009): Fallen Angels“. 2010 metais pasirodė dar penkios I sezono serijos, dešimt ar vienuolika II sezono serijų, kuriose nuosekliai ir išsamiai pristatoma ši teorija, o ketvirtojoje I sezono serijoje, „The Return...“ („Sugrįžimas“), daroma išvada, kad, jeigu iš tikrųjų bus įrodyta, kad senovės ateiviai astronautai gana aktyviai dalyvavo kuriant žmones ir jų kultūras bei religijas, sugrius bent jau pagrindinių religijų, kaip antai krikščionybė, islamas, judaizmas, hinduizmas, pagrindai. Šis serialas tebekuriamas ir dabar. Iki 2011 m. rugsėjo pasirodė dešimt III sezono serijų. Šiame išpūdingame *History Channel* projekte, pretenduojančiame į naujausios mokslo pasiekimų plėtos populiarinimą, žiūrovas tiesiogiai susiduria su faktu, kur ribos tarp kryptoistorijos, pseudomokslo, ezoterikos ir mokslo tiesiog išnyksta. Kitas, Lietuvai artimesnis, pavyzdys – Venesueloje gyvenančios lietuvių kilmės kalbininkės ir žurnalistės Jūratės Statkutės de Rosales, sukūrusios alternatyvią baltų istoriją, kurioje jai priskiriami senovės gotų ir įvairių kitų genčių „nuopelnai“ ir ji nukeliama keliais tūkstantmečiais laiku gilyn į praeitį, priskiriant jai net Europos kūrimą, veikla. 2011 m. birželį Vilniaus pedagoginis universitetas įteikė Statkutei de Rosales garbės daktaro regalias¹.

Šis keistas ribų tarp to, kas iki šiol buvo laikoma mokslu, o kas – pseudomokslu, nusitrynimas pastebimas ir dar plačiau. Ukrainoje, pavyzdžiui, gana intensyviai jau ne vieną dešimtmetį intelektualai, akademiniai sluoksnių atstovai, remdamiesi gana pritemptais antikinių ir bizantinių

autorių raštų aiškinimais, „atkuria“ etninę ikikrikščionišką ukrainiečių religiją (jų yra ne vienas variantas)². Šis plintantis ribų nusitrynimas, vykstantis naudojant gana artimą mokslinei argumentaciją, kurią galėtų demaskuoti tik mokslininkai profesionalai (panašiai, tobulėjant technologijoms, vis sunkiau atskirti padirbtus istorinius artefaktus nuo tikrų ar padirbtus meno kūrinius nuo tikrų), betarpiškai susijęs su kitais – nacionalinių ir religinių tapatybių perkūrimo – procesais, vykstančiais faktiškai visoje Rytų Europoje (nors bandymų galima rasti ir buvusioje Jugoslavijoje, kur, pavyzdžiui, plėtojamos idėjos, kad serbai ir kroatai – senovės Elamo palikuonys³). Pats šis reiškinys – ieškoti savo protėvių šaknų istorijoje, tapatinantis su įvairiais istoriniuose šaltiniuose randamais vardais, etninėmis grupėmis, kultūrinėmis realijomis – tikrai nėra naujas, kaip ir tapatybių perkūrimas. Stebina galbūt tik modernių laikų akademinė standartų erozija: tai, kas anksčiau buvo priskirta ezoterikos, okultizmo, „kripto“ sričiai, skverbiasi į viešąjį diskursą, yra patvirtinama (bent jau ignoruojant) akademinė bendruomenių. Visi šie procesai labai daugialypiai, todėl, siekiant ištirti juos išsamiai, reikėtų ne vieno žmogaus pastangų ir ne vienerių metų. Šiam konkrečiam tyrimui pasirinkta siauresnė sritis – modernių laikų okultinių mokymų, praktikų, simbolizmo, egzistavusių uždaruose, dažnai elitistiniuose, masoniškuose, sluoksniuose persismel-

¹ <http://alkas.lt/2011/06/16/baltu-praicities-tyrinetojai-juratei-statkutei-de-rosales-iteiktos-garbes-daktaro-regalijos-video-audio/>

² Plačiau tai analizuojama ir pristatoma knygoje Смержевская, Шиженский 2010; Шиженский 2010.

³ Anonimiškas tekstas <http://www.british-israel.ca/Elam.pdf> [paskutinį kartą tikrinta 2011 m. rugsėjo 25 d.].

kimas į popkultūrą ir tapimas kasdieniu reiškiniu. Tyrimo tikslas – apčiuopti XX a. pabaigos–XXI a. pradžios popkultūroje, konkrečiai kinematografijoje, reiškinius, kuriuos galima interpretuoti kaip vykstantį normatyvinių, išitvirtinusių religijų palaikomų religinių doktrinų, praktikų ir moralės normų, perkonstravimą remiantis XIX a.–XX a. pradžios okultinių judėjimų mokymais, praktikomis ir simbolika. Bus parodyta, kad šie reiškiniai yra platesnių kultūrinių ir religinių procesų dalis, o būtent – to, kas šiame tyrime bus formuluojama kaip „kairysis kelias religijose“, difuzijos viešojoje, sekulariojoje erdvėje; procesų, kurie įvykdo tam tikrą „vertybių perkainojimą“, viešpataujancias, išitvirtinusias konkrečioje visuomenėje religijas, religines tapatybes, moralines normas ir tabu „perkainoja“ kaip tam tikra prasme „destruktyvias“, sužlugdžiusias, esą, kažkada buvusias kitas, „tikrąsias“. Šiam tikslui pasiekti šiame konkrečiame tyrime bus:

- a) sukonstruotas teorinis įrankis, kuris čia vadinamas „kairiuoju keliu religijose“;
- b) tyrinėjami „kairiojo kelio“ termino vartojimo ypatumai moderniuose Vakarų okultiniuose judėjimuose;
- c) aptariami „kairiojo kelio“ tapimo „dešiniuoju keliu“ (kitaip tariant, difuzijos) niuansai populiariojoje kultūroje (konkrečiai XX a. pabaigos–XXI a. pradžios kinematografijoje), pateikiant jos klasifikaciją ir išskiriant konkrečiai šio tyrimo tikslus atitinkančią pogrupį;
- d) pristatomi „kairiojo kelio“ difuzijos reiškiniai šiuolaikiniuose religiniuose judėjimuose ir sekulariose liaudies praktikose.

„Kairysis kelias“ kaip sąvoka, susijusi su religijomis, nėra nauja, ją vėliau aptarsime. Nauja bus tai, kad, skirtingai nuo populiaraus šio termino vartojimo, kai juo įvardijamos skirtingos religijos ar skirtingos tos pačios religijos atšakos (kaip dažnai būna, kalbant apie budizmą), šiame tyrime minėtas terminas konstruojamas kaip apibrėžiantis reiškinius, koegzistuojančius toje pačioje religinėje kultūrinėje erdvėje, arba, kitaip tariant, toje pačioje religinėje kultūrinėje tapatybėje. Be to, iki šiol ši sąvoka nebuvo vartota kaip įrankis analizuoti platesniems kultūriniais ir religiniais reiškiniais. Šiame tyrime, kaip minėta, pasitelkus šį įrankį bus analizuojama okultinių doktrinų, praktikų, simbolikos difuzija populiariojoje kultūroje.

Kairysis kelias religijose

„Kairysis kelias“ (sanskritiškai *vāmā-mārga*, *vāmā-chāra*) – tai hinduizmo tekstai ir praktikos, priskiriami tam tikrai tantrizmo kryptčiai, kuriai, kaip teigiama *Rytų išminties enciklopedijoje*, „būdinga nemoralios apeigos, seksualinis nežabotumas“, priešingai *dakṣiṇācāra*’i (dešinės rankos keliui), kuriam būdinga „apsivalymo apeigos, griežta dvasinė drausmė, liudijanti visišką atsidavimą įvairiais pavidalais apsieiškančiai Dieviškajai Motinai“ (Schuhmacher, Woerner 2010: 413). Atitinkamai tantriniame budizme, kaip dar plačiai vadinamas Tibeto budizmas (kitas pavadinimas – *Va-džraja*na), yra skiriamos dviejų lygmenų tantras – žemesniosios, iš kurių *Kriya* ir *Joga* (laikytinos „dešiniuoju keliu“), ir aukščiausiosios, tarp kurių – *Anuttara* (laikytina kairiuoju keliu). Terminas *tantra* šiuo atveju vartojamas *energijos* reikšme ir

siejamas su „balsu“, turint omenyje tai, kad šioje budizmo atšakoje praktikuotojai „dirba“ su savo energijomis, kurias geriausiai reprezentuoja balsas, kuriuo, kartojant *mantras*, virpinamas oras leidžia veikti įvairius energijos lygmenis, ir atliekant vizualizacijas bei atkuriant „savo subtiliosios energijos vientisumą“, vykdoma transformacija ir „praktikuotojas <...> apsisireiškia kaip dievybė, atsidurdamas skaidrioje mandalos dimensijoje“ (Namkhai Norbu 2009: 48). Skirtingai nei kitose dviejose budizmo atšakose – Mahajanoje ir Hinajanoje, kuriose, nepaisant jų skirtumų, pabrėžiamas atsižadėjimas, kurį geriausiai, anot Vadžrajanos ir Dzogčeno atstovų, reprezentuoja kūnas, ir jų kelias čia vadinamas *sūtros* keliu (*sūtra* – tekstai, kuriuose surašyti Budai priskiriami budistinio gyvenimo mokymai ir taisyklės). Minėtose žemesniosiose tantrose – *Krija* ir *Joga* – atliekamos paprasčiausios budistinės praktikos, daugiausia eilinių budistų, gavusių pašventinimą ir prisiėmusių atsakomybę, kviečiant dievybę ir prašant jos dalyvauti turimame atvaizde ar skulptūroje, atnašaujant gėles, smilkalus, daugybę kitų atnašų, taip kaupiant nuopelnus. Atliekant šias praktikas pasirengiama priimti išmintį, vesiančią į nušvitimą / prabudimą (*bodhi*). Šiame kelyje laikomasi pagrindinių moralės normų, o jų pagrindas dažnai yra tas pats *sūtros* keliuose gerai žinomas atsižadėjimas. *Joga tantra* labai artima *Krija* tantrai, tačiau čia siekiama dar ir susitapatinti su dievybe, transformuotis į ją, pavyzdžiui, į Tarą, kol galiausiai per susitapatinimą dievybė apsisireiškia per praktikuotoją. Šios ir kitos žemesniosios tantros yra oficialioji Tantra, kitaip tariant, „meistryminis“, plačiai įsitvirtinęs budizmas, kuriame tiesiog daromos atna-

šos, atliekamos įvairios jogos praktikos, laikantis visuomenėje priimtų moralinių normų ir ritualinių tabu. O aukštesniosios tantros, kaip antai *Anuttara-Tantra*, eina ne aistrų sunaikinimo, užgniaužimo, atsižadėjimo keliu, bet, priešingai, jas įtraukia į transformavimo darbą, teigiant, kad „kuo daugiau malkų (aistrų), tuo daugiau ugnies (realizacijos)“ (Namkhai Norbu 2009: 47).

Tibeto budistai iš *njingmapos*⁴ tradicijos žemesniašias ir aukštesniašias tantras dar vadina išorinėmis ir vidinėmis tantromis. Kaip lakoniškai formuluoja vienas šiuolaikinių dzogčeno⁵ mokytojų, skleidžiančių dzogčeno praktiką Vakarų šalyse, Čiogjal Namkhai Norbu,

abiejų šių tantrų lygmenų pagrindinis metodus yra vizualizacija, tačiau išorinėse tantrose praktikuotojas pirmiausia keičia savo išorinį elgesį, kad apvalytų savo mintis ir veiksmus ir pasirengtų priimti išmintį. Taigi išorinės tantros pradeda nuo vadinamojo apvalymo kelio, pirmojo vadžrajanos, arba „nesunaikinosios važiuoklės“ lygmens. <...> Vidinės tantros irgi remiasi prielaida, kad visi reiškiniai iš esmės tušti, bet pirmosiose dviejose pakopose praktikuojama vidinė joga ir dirbama su subtiliąja kūno

⁴ „Senolių mokykla“ (pažodžiui „raudonosios kepurės“). Manoma, kad siekia VIII a., kai iš Indijos atvykę misionieriai (Padmasambhava ir kt.) ėmė skelbti Tibete budizmą.

⁵ Tibeto budizmo *njingmapos* mokyklos svarbiausias mokymas dar vadinamas atijoga (nepaprasta joga). Sekėjai laiko jį tobuliausiu ir slapčiausiu Budos Šakjamunio mokymu. Jis vadinamas „didžiuoju“, nes nėra nieko didingesnio už jį, „tobulumu“ – nes nenaudoja pagalbinių priemonių. Pasak praktikuojančiųjų dzogčena, protas visada yra tyras – teikia šį tyrumą atpažinti“ (Namkhai Norbu 2009: 134). Dzogčena praktikuojantys skiria save tiek nuo tantros, tiek nuo sūtros.

energijos sistema, kad visa praktikuotojo dimensija transformuotųsi į praktikoje vizualizuojamą nušvitusios būtybės dimensiją (Namkhai Norbu 2009: 48).

Ilgą laiką griežtai kontroliavus savo kūną, kalbą ir protą, galiausiai atrandama, kad tokia kontrolė ne taip jau ir priartina prie nušvitimo / prabudimo (*anuttara-samyaksambodhi*), todėl būna, kad moralinių ir ritualinių tabu apribojimai yra sulaužomi. (Budistinėje literatūroje galima rasti pasakojimų apie vienuolius, kurie taip ir nepasiekė tikslo, nors ištusis tūkstantmečius praktikavo atsižadėjimą ir lytinį susilaikymą. Bet pakakdavo sulaužyti tuos įžadus, ir tikslas būdavo pasiekiamas.) Aistros ir ydos šioje tantrroje nebe užgniaužiamos, bandant išrauti „su šaknimis“, „užgesinti“, sunaikinti, bet perkeičiamos, jomis pasinaudojama nušvitimui pasiekti, nes aistros juk – irgi energijos formos. Pavyzdžiui, pyktis transformuojamas į dieviškus pykčio apsireiškimus, kaip antai Sinhamukha, nežinojimas – į ramius dieviškus apsireiškimus, kaip antai Vairocana. Pasakojimuose apie didžiuosius Tantrės meistrus pateikiama tokių transformacijų pavyzdžiai:

Tantepa iš Kaušambio buvo nekilmingas žmogus, dieną naktį lošęs kauliukais. Nors pralošė visą savo turtą, jis nesiliovė ridenęs kauliukų. Kai nebebuvo iš ko skolintis pinigų lošimui, visų mušamas ir nusivylęs Tantepa apsigyveno kapinėse. Tenai užklydęs joginas paklausė, ką jis čia veikia. Tantepa atsakė:

– Pamėgęs lošti kauliukais, aš pralošiau visą savo turtą. Taigi, prikankinęs kūną ir sielą, apsigyvenau šiose kapinėse.

– Ar nenorėtum praktikuoti Dharmos? – paklausė joginas.

– Aš nepajėgiu atsisakyti lošimo, bet jeigu yra mokymas, nereikalaujantis nelošti, aš jį praktikuočiau.

– Yra, – tarė joginas ir, suteikęs įšventinimą, pamokė: – Tris Sferas medituok kaip tuščias – tarsi tuščias kišenės po pralošimo. Savo proto prigimtį įsivaizduok kaip tuščią – tarytum Trys sferos.

Šitaip medituodamas lošėjas ištirpdė Trijų sferų vaizdinius tikrosios prigimties (*dharmatos*) sferoje, ir net šis jo potyris prarado nepriklausomą esybę. Pasiekęs *mahamudros* Vaisių, Tantepa išsakė posmą:

Jei pirma nebūčiau nusivylęs,

argi išsilaisvinimo Kelią būčiau radęs?!

Jei nebūčiau Mokytoju pasikliovęs,

Kaipgi būčiau aš įgijęs aukščiausią sidhi?!

Tada jis pakilo į orą ir, nepalikęs kūno, pasinėrė į Vaisiąją Šviesą (Abhjadata 2008: 101–102).

XX a. antros pusės tibetietiškojo budizmo populiarintojas JAV Chogyamas Trungpa tai pateikė visiems prieinamoje literatūroje kaip kelią, kuris nėra toks jau slaptas ir išskirtinis. Jo tekstuose tai tiesiog tiesesnis ir tikresnis kelias į nušvitimą / prabudimą (*bodhi*), nors, tiesa, tekste neskatinama laužyti moralės normų ar ritualinių tabu:

Manau, kad „Lankavatara-sūtroje“ pasakyta, kad nesumanus valstietis išmeta mėšlą ir perka trąšas iš kitų valstiečių, kurie, turėdami patirties, jį kaupia, nepaisydami smarvės ir purvino darbo; kai jis paruoštas, jie išdrabsto jį dirvoje, o paskui ima nuo jo [išaugusį] derlių. Tai išmanumo kelias. Lygiai taip pat Buda sakydavo: nesumanūs žmonės bandys atskirti švarų nuo nešvaraus, pabandys atimesti samsarą ir ieškoti nirvanos; o kai sumanūs *bodhisattvos*⁶ nesistengs atimesti troškimų, aistrų ir panašiai; pirmiausia jie surinks juos į viena. Kitaip tariant, pirma

⁶ Mahajanos budizme – tas, kuris siekia budiškumo, atsisakydamas galutinės nirvanos iki kol bus išlaisvintas iš kančios visos gyvos būtybės.

reikia juos pažinti ir pripažinti, ištirti ir suprasti.⁷

Tačiau praktikoje, kaip aiškina Namkhai Norbu, kai pykčio apraiškos būna vizualizuojamos, tai visa, kas jas lydi, pasireiškia pykčio forma, atnašaujant, pavyzdžiui, ne „nekaltus“ objektus, kaip antai gėlės ar smilkalai, o priešingus dalykus, pavyzdžiui, kraują ir mėsą; būna vartojamas vynas, kartais įvyksta ir seksualinė sueitis, vadinama *jabjum*. Ši tantra nelabai dera su religiniu ir moraliniu normatyvumu, priimtu visuomenėje, todėl šios praktikos būdavo praktikuojamos vienuolynuose slapta, kad nepapiktintų liaudies ir nepastūmėtų taip pat imti laužyti priimtų normų. Oficialusis budizmas taip ir liko joga-tantrinis. Mokytojai suteikdavo Anuttara-Tantrą mokiniams tik slapta, ir tie užsiimdavo ja tik pavieniui. Vėliau Tibeto mokytojai paskleidė Anuttara-Tantrą, užmaskuotą kaip Joga-Tantrą, pakeitę jos pateikimo būdą. Paskui Anuttara-Tantrai perduoti buvo sukurta daug tokių dalykų kaip ritualai ir apeigos⁸.

Šalia budistinės tantrikos yra ir hinduistinė tantrika, kuri dar kitaip vadinama *šaktizmu*, ir ji yra tokia įvairialypė ir dar menkai ištirta, kad galima rasti skirtingų tyrinėtojų skirtingų interpretacijų. Vienas iš Europoje pripažintų tantrikos tyrinėtojų, André Padoux, teigia, kad

pagrindinės tantrinės tradicijos gana anksti – gal net nuo pradžių – laikėsi nuomonės, kad jų sąvokos ir praktikos ne tiek išstumia vedišką tradiciją, kiek sudaro ezoterinę ir iniciacinę superstruktūrą, ypatingą mokymą, kuris vainikuoja egzoterinę „vedišką“ bazę, nepajėgią vesti į išsilaisvinimą, bet galiojančią dėl savo tvarkos socialiniam elgesiui. Tantrizmas ir brahmanizmas šiuo atžvilgiu yra neatskiriami. (Galima būtų taip pat šioje perspektyvoje žiūrėti į tantrinę sritį kaip adeptui asmenišką, privačią, slaptą, priešingą „vediškai“ – viešai, atvirai ir regimai.) <...> Pasakytų, pavyzdžiui, Abhivinagupta, kad tantrinė, „kairioji“ (*vāma*) tradicija eina toliau už „dešinę“ (*dakṣina*) (Padoux 2010: 34–35).

Ir iki šiandien, nepaisant to, kad daug tantrinių sąvokų ir praktikų yra prasiškerbusios į hinduizmą, liaudyje tantrinė veikla vis dar tebelaikoma „transgresyvine ir pavojinga magija“ (Padoux 2010: 35). Apskritai, kaip teigia Padoux, maždaug nuo VI a. Indijoje atsirado įvairių tekstų, vadintų tantromis, kuriuose buvo aiškinamos naujos doktrinos ir praktikos, kurios buvo siejamos su dievišku, bet ne vedišku apreiškimu (Padoux 2010: 27).

Modernusis okultizmas ir „kairysis kelias“

Nors pirmas šias hinduistines tantrikos praktikas „kairiosiomis“ pavadino pirmasis tantrikos tyrinėtojas iš Europos, Horace Haymanas Wilsonas traktate *Sketch of the Religious Sects of the Hindus* (1832, *Asiatick Researches*, 17 tomas), labiausiai išpopuliarino žinoma teosofė Helena Blavatskaja. Tačiau pati Blavatskaja, o jai įkandin ir nemažai modernaus Vakarų okultizmo atstovų, ėmė teigti laiką dešinėsios linijos,

⁷ Cituota iš sovietmečiu pogrindyje mašinospaustu spausdinto, pogrindyje platinoto vertimo iš anglų kalbos į rusų kalbą Чогьям Трунгпа кнугос *Медитация в действии* (1969: 14–15).

⁸ Жг. Чогьял Намхай Норбу Ринпоче, *Обзор тибетских буддийских традиций* // http://www.anavrita.com/index.php?option=com_content&view=article&id=30:norbu&catid=10:2011-02-03-14-14-07&Itemid=14 [paskutinį kartą tikrinta 2011 09 25].

t. y. linijos, kurioje paisoma konvencinės moralės ir tabu. Moderniu Vakarų okultizmu vadinu po Didžiosios prancūzų revoliucijos kilusius judėjimus Europoje ir Amerikoje, kurie šiuo metu tyrinėtojų sutarimu laikomi specifine istorine Vakarų ezoterizmo srove, o jos pradininku – Eliphas Levi (1810–1875; tikrasis vardas Alfonso Louis Constant).

Okultizmas formavosi ir kaip tęsinys ankstesnių ezoterinių mokymų (hermetizmo, alchemijos, krikščioniškos qabalos⁹ ir kitų), ir kaip bandymas integruoti kitus elementus, kaip antai Taro kortas, mokymus iš Indijos, budizmo, gerokai nutolstant nuo krikščioniškųjų tradicijų. Atsiranda interpretacijų, esą tai alternatyvūs pozityvistiniam ir materialistiniam mokslui mokymai. Kai kurie okultistai atsiribojo nuo kitų tuo metu atsirandančių praktikų – spiritizmo, parapsichologijos, magnetizmo. Okultizmas buvo paplitęs įvairiose masonų draugijose (rozenkroicinėse, martinistų ir kitose)¹⁰. 1912 metais Theodoras Reussas (1855–1923) įkūrė *Ordo Templi Orientis*, slapto mokslo tyrimų ložę, kurios vienas lyderių buvo žymusis magas Aleisteris Crowley (1875–1947). Šiandien gana dažnai jis laikomas La Vey'aus satanizmo doktrinų ir praktikų įkvėpėju, nors pats Crowley kairiaisiais, kairiojo kelio broliais arba juodaisiais broliais vadino užsiimančius juodąja magija. Jis aiškiai buvo paveiktas Blavatskajos „ištarmės“, pasmerkusios kairįjį kelią kaip juodosios magijos kelią:

⁹ Čia ir kitur, kur rašau q, turiu omenyje krikščioniškos ar bent jau ne žydiškos kabalos mokymus.

¹⁰ Plačiau žr. Faivre 2005: 2842–2843; Faivre 2007: 92–96.

Kaip tik šiuo laikotarpiu, kaip matysime – aukščiausiam ketvirtosios, Atlantų rasės civilizacijos ir žinojimo, kaip ir žmogiškojo intelektualumo, taške – dėl galutinio fiziologinio ir dvasinio rasių prisitaikymo žmonija pasidalijo į du diametraliai priešingus kelius: DEŠINIJĮ ir KAIRIJĮ – žinojimo, arba Vidya, kelius. „Taip Baltosios ir Juodosios Magijos sėklos buvo pasėtos tomis dienomis. Sėkla liko latentiška kurį laiką, kad išdygtų Penktosios (mūsų Rasės) laikotarpiu“ (Komentaras) (Blavatsky: 1888: 193). Yra, žinoma, visiškai juodų magijos formų. Tam, kuris nedavė kiekvieno savo kraujo lašo BABALONės¹¹ taurei, visa magijos galia yra pavojinga. Yra menkavertiškesnių ir blogų formų, dalykų, juodų pačių savaime. Tai dvasinės jėgos naudojimas materialiams tikslams. Krikščionių mokslininkai, psichikos gydytojai, profesionalūs būrėjai, aiškiaregiai ir panašiai, visi yra „ipso facto“ Juodieji magai.

Jie iškeičia auksą į šlamštą. Jie parduoda savo aukštesniausias galias dėl abejotinos ir laikinos naudos. Tai, kad šturkščiausias magijos neišmanymas yra jų pagrindinė savybė ne pasiteisinimas, net jei Gamta priimtų pasiteisinimus, ko neatsitiko. Jei išgeri nuodus per klaidą vietoj vyno, tavo „klaida“ neišgelbės tavo gyvybės.

Žemiau šių viena prasme, nors gerokai viršija kitą, yra Kairiojo Kelio Broliai [žr.

¹¹ Aleisterio Crowley'o 1904 m. sukurtoje mistinėje Thelema sistemoje deivė, vadinama tai Raudonąja Moterimi (The Scarlet Woman), tai Didžiąja Motina (The Great Mother), tai Motina Žeme, kartais Pasibjaurėjimų Motina (The Mother of Abominations). Ji reprezentuoja moters seksualumą, kartais emancipuotą moterį, kurios simbolis – Taurė arba Gralis. Jai atstovauti, ją įkūnyti galėjo moteris, atliekanti dvasinę tarnystę kaip „Mega Therion“ („Didžiojo Žvėries“, taip save vadino pats Crowley) kompanionė. Dažnai ji vaizduojama kaip jojanti ant Žvėries ir prisijuosusi kalaviją, kaip sakrali prostitutė.

Liber 418 ir ištrik gerai šį dalyką. Equinox I, V, Priedas]. Tai yra tie, kurie „užsidaro“, kurie atsisako duoti savo kraują Taurei, kurie sutrypė Meilę savęs pačių išaukštinimo lenktynėse.

Kiek jie yra (*Exempt Adept*) laipsnio, tiek yra tame pačiame kelyje kaip ir Baltoji Brolija; nes, nors šis laipsnis pasiektas, tikslas nėra atskleistas. Tada yra tik ožiai, vieniši šuoliuojantys kalnų valdovai, atskirti nuo susibūrusių prie slėnio pririštų avių bandų¹². Tada tie, kurie gerai išmoko Kelio pamokas, yra pasiruošę būti suplėšyti į gabalus, atiduoti savo gyvenimą Bedugnės kūdikiui (*Babe of the Abyss*), kuris yra – ir nėra – jų.

Kiti, besididžiuodami savo purpuru, atsisako. Jie pasigamina netikrą karūną iš Bedugnės Klaiiko; jie užsideda Choronzono Dispersiją virš savo antakių, jie apsirengia apnuodytais Formos drabužiais, jie užsidaro; ir kai juos padariusi jėga išnaudojama, jų stiprūs bokštai krenta, jie tampa Mėšlo Valgytojais Buvimo-su-mumis Dieną, ir jų skutai, išpilti į Bedugnę, dingsta.

Ne taip yra Magister Templi (*Masters of the Temple*), sėdintiems kaip dulkių stulpai Piramidžių Mieste, laukiantiems Didžiosios Liepsnos, kuri suris tas dulkes ir pavers pelenais. Nes kraujas, kurį jie atidavė, buvo išsaugotas MŪSŲ VIEŠPATĖS BABALONės Taurėje, galingi vaistai pažadinti Visų Tėvo Senuosius laikus (*Eld of he All-Father*) ir atpirkti Pasaulio Mergelę iš jos nekaltybės (Crowley 1929: 190–193).

Tai yra, kairiojo kelio broliais Crowley vadina tuos, kuriems nepavyko pasiekti

¹² Aiški užuomina į evangelinį ožių (į kairę) ir avių (į dešinę) atskyrimą Paskutinio teismo dienomis (Mt 25: 32–33), tik sukeičiant pliuso ir minuso ženklus. Crowley'o ir, jam įkandin, kitų XX a. okultistų terminijoje avys reprezentuoja nemąstančius bandos žmones, o ožiai – asmenybes, turinčias aukštesnių siekių.

ritualinės magijos sistemoje *Magister Templi* laipsnio, nors jie ir vertinami šiek tiek labiau už užsiimančiuosius gryna juodąja magija ar iškeičiančiuosius dvasines galias į materialinį „šlamštą“. Tai *Adeptus Exemptus* laipsnį pasiekusieji, kurie, vaikydami išaukštinimo, įsigeisdamo tinkamai nepasiruošę („užsidarę“, t. y. užgniaužę savyje savo ego, jo neatiduodami) pereiti Bedugnę (*Abyss*), t. y. Choronzono¹³ sritį, vienuoliktąją qabalistinę sferą – Da'at. Toks adeptas turi palikti viską, atsisakydamas savo ego, ir pasinerti į dievišką Bedugnę. Ir jei jam tai pavyksta, jis tampa Bedugnės kūdikiu, Žvaigžde. O jei ne, lieka sudaužyto, subyrėjusio ego skeveldrų (skutų) rinkiniu.

Po Crowley'o veiklos susidarė keletas bendrijų, kurios sąmoningai ėmė eiti kairiuoju keliu, tarp jų ir LaVey ir jo sekėjai satanistai, šiek tiek kitaip, nei Crowley, jį interpretuodami¹⁴. Antonas LaVey *Šėtono Biblijoje* kairįjį kelią apibūdina taip:

¹³ Demonas, Crowley'o perimtas iš XVI a. ezoterikų Edwardo Kelley ir Johno Dee, kuriam priskiriama Enochinė magija. Crowley'o įkurtoje draugijoje *Thelema* Choronzonas – būtybė, tūnanti didžiojoje Bedugnėje, kurią turėtų įveikti adeptas, siekiantis nušvitimo. Jei jis tinkamai pasirengęs, Choronzonas sunaikins jo ego, ir šis įveiks Bedugnę.

¹⁴ Pastarojo Šėtono samprata gerokai skiriasi ir nuo Crowley'o, ir nuo kabalistinės. Jam Šėtonas – tai kūniškumo, materialumo, egoizmo personifikacija, daug ką leidžianti ir atleidžianti. Kabaaloje, kaip matysime, bent jau ankstyvojoje, Šėtonas yra dieviško griežtumo, teisingumo ir teismo personifikacija, kuri kraštutiniausiose savo apraiškose tampa Sitra Ahara, Kita puse, tamsybių bedugne, Gehena. Nors Zohare galima rasti tekstų, kur kalbama apie tuos, kurie be tinkamos intencijos, t. y. be nukreiptumo į Dievą, pažeidinėja įsakymus ir taip nustoja dieviškos apsaugos, o jos nustojus imama leisti į Sitra Ahara sritį, kur, kaip sakoma, ta siela tampa pačia Gehena. Būtent tos sielos laikomos demonais.

Baltoji magija tariamai naudojama tik geriems ar nesavanaudiškiems tikslams, o juodoji magija, mums aiškinama, yra naudojama tik savanaudiškiems ar „blogiems“ tikslams. Satanizmas nebrėžia tokios skiriamosios linijos. Magija yra magija, ar ji padeda, ar trukdo.

Satanistas, būdamas magu, turėtų turėti galimybę nuspręsti, kas yra teisinga, ir tada taikyti magijos galias, kad pasiektų savo tikslus.

Per baltosios magijos ceremonijas praktikuotojai stovi pentagramoje, kad apsisaugotų nuo „blogio“ jėgų, kurių pagalbos šaukiasi. Satanistui atrodo šiek tiek dviveidiška šauktis šių galių pagalbos ir kartu apsisaugoti nuo tų pačių galių, kurių pagalbos prašoma. Satanistas supranta, kad tik pats įėjęs į lygą su šiomis jėgomis, gali visapusiškai ir neveidmainiškai geriausiai panaudoti Tamsos Galias.

[Štai ko] satanistinio magijos ritualo dalyviai NE [daro]: nesusikimba rankomis ir nešoka „Suk suk ratelį“, nedega įvairių spalvų žvakių įvairiems pageidavimams; nemini „Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios“ vardų, kai tariamai praktikuoja Juodosius Menus; nepasirenka „Šventojo“ savo asmeniniam vadovavimui, kad gautų pagalbą spręsdami savo problemas; nesitapa dvokiančiais aliejais tikėdamiesi, kad pinigai ateis; nemedituoja, kaip čia jie galėtų pasiekti „didįjį dvasinį pabudimą“; nekartoja ilgų užkalbėjimų su Jėzaus vardu, įspraudžiamu kaip gera priemonė kas keletas žodžių, ir t. t., *ad nauseam!*

NES – NE tai yra būdas praktikuoti satanistinę magiją. Jei negalite išsiskirti su veidmainiška saviapgaulė, jums niekada nesiseks kaip magui, dar mažiau kaip satanistui. Šėtoniška religija ne tik pakėlė monetą – ji ją visiškai apvertė aukštyn kojomis.

Taigi, kodėl ji turėtų remti principus, kuriems ji visiškai prieštarauja, vadindamasi ne kuo kitu, o pavadinimu, kuris laikosi

visiškai atvirksčių doktrinų, sudarančių šėtonišką filosofiją? Satanizmas nėra baltos šviesos religija; tai kūno, pasaulietiško, kūniškumo religija – visko, ką valdo Šėtonas, Kairiojo Kelio personifikacija.¹⁵

LaVey'aus „kairysis kelias“ – paprasčiausia opozicija bet kokiems dvasiniams siekiams, į kuriuos pretendavo dar „klasikiniai“ okultistai, pasitelkdami „klasikinį“ kūno ir dvasios dualizmą, net jei ir kritikuodami veikėjų, save priskiriančių prie „baltosios magijos“, veidmainystę.

Lyginant Crowley'o ir LaVey'aus „kairiojo kelio“ sampratas galima pasakyti, kad Crowley, nors ir vartojo terminą „kairysis“ kaip negatyvų, savąjį kelią laikydamas akivaizdžiai dešiniuoju, tokiais vaizdiniais kaip BABALONė, kur nevengiama seksualinių užuominų, tobulo nušvitimo siekis, atsižadant savo ego, yra artimesnis Indijos ir Tibeto vāma-marga sampratai, nei pats apie tai būtų manęs. O LaVey'aus „kairumas“ su religiniu kairumu vargu ar turi apskritai kokį nors ryšį, nes tabu laužymas, kūniškumo garbystymas jo mokyje yra tiesiog savitiksliis, be jokių kitų religinių tikslų, kaip tik priešpriešinti save oficialiajai JAV religijai – krikščionybei. Toks judėjimas, savaime suprantama, nėra krikščioniškas, todėl beprasmiška jį laikyti kairiuoju ar dešiniuoju.

Tiesa, yra viena LaVey'aus pretenzija, apie kurią verta pakalbėti. Tai pretenzija padaryti Šėtoną kairiojo kelio personifikacija. Iš dalies ši pretenzija turi pagrindą po kojų. Tiek, kiek ji remiasi bibrline Šėtono samprata. Tačiau biblinio Šėtono, siejamo

¹⁵ Anton LaVey. *Satanic Bible* (skaitmeninė versija anglų kalba, platinama internete, be datos ir puslapių nuorodų).

su kaire, vaizdinys yra visiškai priešingas LaVey'aus Šetonui. Biblinis Šetonas (*Satan*), nuo hebrajiško žodžio *sātān*, kuris reiškia priešininkas, nors ir retas personažas Hebrajų Biblijoje, pasirodo pasažuose, kuriuose kalbama apie priešiskumą ir kaltinimą. Tai ir Jobo knygos šetonas, vienas iš „Dievo sūnų“: „Vieną dieną Dievo sūnūs susirinko pas Viešpatį; atėjo ir šetonas tarp jų“ (Job 1: 6), kuris, kaip gerai žinoma iš siužeto, savo abejonėmis dėl Jobo teismo paskatino Dievą leisti jam imtis drastiškų priemonių kankinti Jobą, kad šis būtų išbandytas. Tai taip pat ir šetonas, paminėtas pranašo Zacharijo knygoje (3: 1): „Jis man parodė vyriausiąjį kunigą Jozuę, stovintį prie Viešpaties angelo. Šetonas stovėjo jo dešinėje, kad jį apkaltintų (pasipriešintų).“ Tik tiek. Visais kitais atvejais, kur Hebrajų Biblijoje randame šį žodį, jis vartojamas kaip bendrinis terminas, reiškiantis priešininką, kuris nevensgia kaltinti.

Žydų mistikoje šetonas taip pat siejamas su kaire. Zohare, pavyzdžiui, randame tokį pasažą:

Dievas pasakė: „Tebūna tvirtuma vandenyse.“ <...> Ši eilutė iš esmės kalba apie atskirimo vandenų viršuje nuo vandenų apačioje slėpinį. Ir būtent tada, antrą dieną, buvo sukurta kova, į kurią yra padaryta aliuzija „kairės“ (teisimo) slėpinyje. Kadangi prieš tai pirmoji diena atitiko „dešinėsios“ slėpinį. Čia prasideda „kairiosios“ [slėpinys – *A. P.*], ir tai yra priežastis, kodėl prasideda kairiosios kova su dešiniąja. Dešinioji yra labiausiai pripildyta Visa-ko galios, ir todėl viskas rašoma iš dešinės, nes joje yra visas tobulumas. Bet tą momentą, kai kairioji iškilo, gimė kova, ir ji [galia] leido pykčio ugniai (baudžiančiąjai dieviškajai galiai) įgyti persvarą ir sukurti pragarą, kuris yra imanentiškas kairei, o ji [galia] yra jo šaltinis.

Mozės išmintis leido jam tai suvokti, nes jis ištyrė kūrinių. Kairiosios kova su dešiniąja vyko kūrimo metu, ir per šią kovą kairė perėmė iniciatyvą ir pagimdė pragarą, kuris liko imanentiškas kairei. „Vidurinė kolona“, tai yra trečioji diena, pirmą kartą, įsiterpė tarp anų dviejų ir išsprendė konfliktą, įvesdama pusiausvyrą tarp abiejų dalių; pragaras tada nugrimzdo į apačią, kairė buvo apimta dešinėsios ir tai buvo harmonija *Visame-kame*. Korės kova su Adomu buvo šios rūšies, tai yra kova tarp kairės ir dešinės. Mozė pasinėrė į kūrinių tyrinėjimą. Jis pasakė: „Tai aš, kuriam atiteko užduotis užbaigti kovą, kuri priešpriešina kairę dešinei.“ Jis dėjo pastangas įvesti pusiausvyrą tarp jų, bet kairė tai atmetė ir Korė buvo jos visiškai užvaldytas. Todėl Mozė ir pasakė: „Pragaras iš tiesų ima pernelyg didelę dalį šiame konflikte. Dešinė turėtų įkvėpti eiti aukštyn, kad ten [jis – *A. P.*] būtų apgaubtas. Bet Korė atsisakė būti įkvėptas eiti aukštyn ir ten būti apgaubtas dešinės; štai kodėl jis be jokios abejonės nugrimzdo žemyn; dėl pernelyg didelio savo pykčio.“ <...> Kai Mozė pamatė, kad jis neigė kūrimą ir kad save iškėlė virš jo, Raštai sako: „Tai labai sutrikdė Mozę.“ <...> Korė neigė viską, galias aukštybėse ir žemai <...> ir jo kova buvo nukreipta prieš dangų. Ir jis norėjo taip pat paneigti Toros žodžius. Neabejotinai pragaras buvo šioje kovoje pagrindinė dalis, ir štai kodėl jis jam atiteko pasidalijimui. Šis slėpinys yra ir Adomo knygoje: „Sukylant tamsybės gavo pertekliaus galią, kuri privedė prie pragaro kūrimo, kuris yra imanti viršų tamsybių kovos dalis (prieš šviesą). Bet kai tik pykčio perteklius buvo sumažintas, buvo kitos rūšies kova, meilės <...>, kurią užbaigė dangus. Į šį slėpinį daro užuominą tokia eilutė: „Kad būtų tvirtuma vandenyse, ir kad ji atskirtų <...>.“ Tas „kad ji atskirtų“ nurodo pirmąją kovą, Dievo pykčio pertekliaus sprogimą, kuris pagimdė pragarą

iki to momento, kai šis dieviško pykčio perteklius nurimo. Paskui yra pasakyta: „Dievas pamatė tvirtumą.“ Jis atgaivino meilės ir draugystės kovą, kurios dėka pasaulis išsilaiko, ir tokio tipo buvo Hillelio ir Šammajaus kova. Nes per meilę sakytinė Tora susijungia su rašytine Tora, ir abi tokiu būdu yra tobulos būklės <...>. Taigi visada yra skilimas antrosios [dienos – *A. P.*] metu, kuri yra kairė, kuri pradeda kovą dėl pykčio pertekliaus prieš jam sumažėjant ir nuslops-tant (*Zohar*, I, 17b).

Zoharas, be abejo, ne vienintelis žydų mistikos šaltinis, svarstantis blogio ir kairės klausimą, ir nėra taip pat ką nors įpareigojantis būtent taip aiškinti. Tai tik vienas pavyzdžių, kuriame, kad ir šiek tiek kitaip nei kituose kitų autorių tekstuose, interpretuojami šie klausimai, bendra viena – kairė interpretuojama kaip dieviško pykčio galia, pasireiškianti kaip „teismas“. Todėl šioje Zoharo vietoje jis asocijuojasi su vieta, kurioje gryniausiu pavidalu dega ta „pykčio ugnis“ – pragaru. „Teisimo galia“ aiškiai siejasi su bibliiniu šėtonu kaip kaltinančiu priešininku, turinčiu galią „užkurti pragarą“. Kabalistiniame sferų medyje kairė pusė, reprezentuojama kairiąja kolona, žymi dievišką teisimo, griežtumo, apribojimo, atskyrimo savybę, kuri yra vadinama ir moteriškąja dieviškumo puse. Ji pasireiškia visur, kur reikia pristabdyti, apriboti besaikiskumą, siejamą su dešiniąja puse, dosnumą, gailestingumą, meilės ir kitų gėrių perteklių. Kaip tai, per ką, tiesą sakant, ir vyksta kūrimas, nes atskyrimas, apribojimas reikalingas bet kokiam formavimui. Taip pat reikia pažymėti, kad Zoharo blogio aiškinimas aiškiai monistinis, tam pačiam Dievui priskiriantis tiek gėrio, tiek blogio kūrimą, kaip ir Biblijoje pranašo Izaijo knygoje (Iz 45.7): „בְּלֹא־אֱלֹהִים“

אִוֵר וּבֹרָא חֲשֵׁךְ עֲשָׂה שְׁלוֹם וּבֹרָא רַע אֲנִי יְהוָה וְעֵשָׂה וְיִצְרָר“ (pažodinis vertimas, kuris skiriasi nuo Antano Rubšio vertimo: „Formuojantis šviesą ir kuriantis tamsybes, darantis taiką ir kuriantis blogį, aš – VIEŠPATS, darau visa tai“).

Turint omenyje šitokią kairės sampratą, vargu ar galima būtų biblinę kairės sampratą laikyti tapačia indiškajai ir tibetietiš-kajai kairiojo kelio sampratai, nes biblinė, priešingai anomis, reikalautų didžiausio atsizadėjimo, susisaistymo, griežtumo ir reikalautų iš kitų tokio griežtumo. Faktiškai ji reikštų laikymąsi normų ir tabu, lydimą nuolatinio kaltinimo, kad ne visko tobulai laikomasi. Su LaVey'aus skelbiamu nuolaidžiavimu kūniškumui tai neturi nieko bendra. Taigi LaVey'aus „kairysis kelias“, kuris nėra nei indiškasis (ar tibetietiškas), nei biblinis, remiasi nebent liaudiška, populiaria šėtono kaip kūniškumo ir viso, kas susiję su kūnu, malonumais, geismais, valdovo samprata, o tai būtų pretenzija į opoziciją „meinstryminei“, krikščioniškai religijos ir dvasinio gyvenimo sampratai, į save projektuojant tai, kas toje religijoje laikoma blogiu, ir sąmoningai pozicionuojant save su tuo blogiu. Toks „kairuoliškumo“ supratimas nenuveina niekur toliau niekuo neparemto, savavališko Blavatskajos kairiojo kelio aiškinimo, todėl negalėtų būti kliūtis pabandyti pritaikyti indiškąją (ir tibetietiškąją) kairiojo ir dešiniojo kelio sampratą kaip teorinę prieigą, leidžiančią konceptualizuoti įvairius religinius-dvasinius reiškinius, identifikuojant tai, kas konkrečiai tose religijose ar religiniuose judėjimuose galėtų būti priskiriama dešiniajam ir kairiajam keliams.

Remiantis Padoux hinduizmo tantrikos apibrėžtimis, dešiniuoju keliu religijose

galima būtų vadinti normatyvinį, „meistryminį“, oficialų religijos ir jos diegiamo *ethoso* laikymąsi, o kairiuoju – doktrinas ir praktikas (ritualines, etines), kurios, nors ir nenutraukia ryšių su ta religija ar religiniu judėjimu, peržengia normatyvinės moralės ir ritualinius (kartais ir doktrinos) tabu, turėdamos pretenzijų geriau (ar / ir greičiau) pasiekti tuos tikslus, kurie skelbiami toje religijoje ar religiniame judėjime.

Kalbant apie krikščionybę, tokie judėjimai, mokymai, praktikos, kitaip nei hinduizme ar budizme, paprastai būna (ir būdavo) priskiriami prie erezijų. Vienas pačių ankstyviausių judėjimų, ar, greičiau, visuma judėjimų, kurių atstovai išskyrė save iš kitų krikščionių, analogiškai Indijos tantrikams pagal Abhinavaguptos apibendrinimą, kaip einančių toliau, nei kiti, kaip turinčių žinojimą, pranokstantį eilinių krikščionių žinojimą, buvo gnostiniai judėjimai. Ir nors per du tris šimtus metų Bažnyčios tėvai nuslopino šį judėjimą, analogišką konfigūraciją galima aptikti ir vėlesniais laikais, ypač pradedant Renesansu su visais jo ezoteriniais, *devotio moderna* ir kitais ieškojimais, leidusiais peržengti institucines Bažnyčių mokymų ir praktikų ribas. Pažymėtina ir tai, kad Crowley'o „Thelema“ judėjimo literatūroje ir masoniškos kilmės, bet Crowley'o performuotos į religinę, organizacijos *Ordo Templi Orientis* ritualinėje literatūroje šis judėjimas taip pat vadinamas gnostiniu, ir buvo sukurtas ištisas „Gnostinės katalikų bažnyčios mišiolas“ (O.T.O. *Gnosticae Catholicae Canon Missae*¹⁶). Krikščionybės pradžios laikų Gnozės judėjimas

prisimenamas, pavyzdžiui, „Slaptuose VIII lygmens pamokymuose“ *Slaptuose O.T.O. ritualuose*, kurie kartais pateikiami kaip atskiras pamokymų rinkinys pavadinimu *De nuptiis secretis Deorum cum Hominibus* („Apie slaptas Dievų ir Žmonių santuokas“), susiejus ir su kairiojo kelio broliais:

Brangus Mylimasis, tame kare Kairiojo Kelio Brolių prieš Gnozę, kurio pirmoji fazė baigėsi tos tironijos ir prietarų, vadinamų Krikščionybė, įsteigimu, daug Tiesos Juodoji Ložė pavogė ir iškreipė savo šlykščiam naudojimui. Ir žymiausia jų sugedime yra ta žmogaus kastracija, vadinama Skaistybe, kilniausių kūno dalių, kurios yra tinkamiausi Atpirkimo organai, tiek Gajos, tiek Urano¹⁷, atrofija (*The Secret Rituals of the O.T.O* 1973: 134).

Šiame pasaže kairiojo kelio broliai tiesiogiai siejami jau ne su *Adeptus Exemptus*, bet su krikščionybės steigėjais. Vienas iš telemitų autorių ir patį Jėzų Kristų priskiria prie kairiojo kelio brolių:

Šis maistas, kurį valgo yogi, ir ritualinis būdas man į gera. Baigsiu, Dievui panorėjus, kava, konjaku ir cigaru. Fatalinė klaida yra daužyti kūną į gabalus (*to knock the body to pieces*) ir palikti sąmonę nepaliestą, kaip buvo su manimi visą dieną. Tiesa, kad kai kurie žmonės mano, jog jeigu jie žeis savo kūną, padarys savo protą nestabilų. Tiesa; jie padaro jį imlų haliucinacijoms. Reikėtų taikyti griežtai kūniškus metodus kūnui sutramdyti ir griežtai mentalinius metodus protui kontroliuoti. Pastarasis apribojimas nėra toks gyvybiškai svarbus. Kiekvienas ginklas yra teisėtas prieš tokį viešą priešą kaip protas. <...> Priešingai, naudojimas

¹⁶ O.T.O. *Gnosticae Catholicae Canon Missae*, in Liber XV O.T.O. Issued by Order (skaitmeninė knyga, data nenurodyta).

¹⁷ Gaja – Žemė, Uranus – Dangus. Čia reprezentuoja dangiško (Dievų) ir žemiško (Žmonių) šventą sąjungą, susijungimą.

dvasinių jėgų tam, kad būtų užtikrinta sveikata, kaip kai kurie asmenys bando šiandien daryti, yra šlykščiausia juodoji magija. Tai viena iš daugelio priežasčių, kodėl Jėzus Kristus buvo Kairiojo Kelio Brolis.¹⁸

Kaip matyti, telementiniu požiūriu kūniškumo, seksualumo apribojimai, atsižadėjimai, apmarinimai, kaip idealas praktikuojami ar skatinami praktikuoti krikščionybėje, priskiriami juodajai magijai, Juodajai Ložei, Kairiojo Kelio Broliams, o tai šio judėjimo terminijoje turėtų reikšti netinkamą, iškreipiantį, klaidinantį kelią, kuris buvo primestas visuomenei. Tas klaidinimas ir neteisingas dvasinių galių panaudojimas vyksta, viena vertus, užgniaužiant „tikriausią“ dvasinio atpirkimo šaltinį – lytinius santykius, per kuriuos energija, susijungdama vyro ir moters sąjungoje, magiškai sujungia dangišką (dvasinį) ir žemišką (kūnišką) pradus, o antra, dvasinės galios, energijos, nukreipiamos į materialius dalykus, pavyzdžiui, kūno sveikatą. Tokiu būdu siekiama, kaip matyti, reabilituoti kūniškumą ir lytiškumą kaip kelią į dvasinį tobulumą ir, matyt, nušvitimą. Tam panaudojama ir klasikinė dualistinė dešinės ir kairės kaip gėrio ir blogio perskyra, tik sukeitus poliuis.

Ir, kaip minėta anksčiau, tai, kad patys telementai save priskiria dešiniajam keliui, o įsitvirtinusią religiją – kairiajam, dar nereikia, kad juos ir reikėtų klasifikuoti kaip priskirtinus „dešiniajam keliui“. Tačiau XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje populiariojoje kultūroje galima pastebėti šių idėjų

difuziją, t. y. prasiskverbimą ir plitimą. Pažvelkime į vieną labiausiai paplitusių žanrų – kinematografiją.

„Kairiojo kelio difuzija“ populiariojoje kinematografijoje, arba „kairiojo kelio“ tapimo „dešiniuju“ niuansai

Šiuolaikinėje kinematografijoje, kurioje yra aiškiai eksploatuojami įvairūs fantastiniai, maginiai, okultiniai, ezoteriniai dalykai, galima išskirti atskirus pogrupius. Juos sudarytų:

- I. Aiškiai mokslinė fantastika, kur įvairūs neįprasti reiškiniai visada paaiškinami mokslu ir technologijomis.
- II. „Grynosios magijos“ fantastika. Taip vadinu tuos filmus, kuriuose kai kurie veiksmai yra vadinami magija, ir jie niekaip kitaip ir neaiškinami. Tai būtų filmai „Haris Poteris“, „Žiedų valdovas“, „Raganaitė Sabrina“ ir kiti filmai apie raganas, raganius, kerėtojus ir burtininkus. Kitaip sakant, įvairios pasakos vaikams ir suaugusiesiems.
- III. Paranormalioji fantastika. Tai kino filmai, kuriuose yra paliečiami reiškiniai, niekaip mokslo nepaaiškinami, pažeidžiantys visus mokslui žinomus fizikos, chemijos ir kitus dėsnius. Tokiais reiškiniais ypač domėjosi Stephenas Edvinas Kingas. Pagal jo kūrybą sukurta labai gausi kinematografija – geriausias to įrodymas. Vienas iš jo mėgstamiausių reiškinų – gyvi, mąstantys ir veikiantys daiktai, žudantys žaislai ir telepatija. Dažnai šitas pogrupis įtraukia bandymus paaiškinti tuos nepaaiškinamus reiškinius alternatyviai mokslui, kalbant apie ateivių įsikišimą ir jų technologijas. Tai pasakytina ir apie kinematografiją

¹⁸ John St. John. *The record of the magical retirement of G. H. Frater O.M.*, in Equinox, LIBER DCCCLX, p. 56 (skaitmeninė knyga, leidimo vieta ir data nenurodyta).

pagal Kingą, ir „X failų“ kūrėjus, sukūrusius ir kitą „paranormalų“ serialą, „Millenium“.

- IV. „Stebuklingų artefaktų“ fantastika. Taip pat gausus pogrupis, kuriame medžiojami patys įvairiausi įvairiose kultūrose įvairiais laikais egzistavę daiktai, apipinti legendomis apie jų stebuklingas galias. Tai ir nuotykių, ir veiksmo filmai, serialai, pradedant „Indiana Johnsu“, „Lara Kroft“, įtraukiant ir serialą „Relic Hunter“ („Relikvijų medžiotoja“), „Bibliotekinininkas“, „Jack Hunter“ („Džekas Hunteris“), „Mumija“. Prie jų priskirčiau ir kanadietišką Damiano Kindlerio sukurtą serialą „Sanctuary“, kuriame pagrindinį vaidmenį vaidina Amanda Taping, pirmam pogrupiui priskirtinų išgarsėjusių serialų „Stargate SG-1“, žvaigždė. Šiame seriale tikros pasirodo legendos ne apie įvairius daiktus, bet būtybes, čia vadinamas *abnormalais*, kurioms ir buvo sukurta prieglauda nuo visokių jų persekiojimų, taip pat visuomenei apsaugoti nuo pavojingų abnormalų. Dar kiti populiarūs serialai – „Sandėlys Nr. 13“ (tebefilmuojamas), du skirtingi serialai ir kino filmas tuo pačiu pavadinimu „Penktadenis, 13“. Prie šių priskirčiau ir dar vieną TV serialą, „Witchblade“ („Raganos ašmenys“), pastatytą 2001–2002 m. (Šios serijos, besiremiančios to paties pavadinimo komiksų knyga¹⁹, pasakoja policijos detektyvės Saros Pezini, kuri turi „Raganos ašmenis“ (Witchblade), nuotykius. „Raganos ašmenys“ yra galingas, į pirštine

panašus ginklas, turintis savo valią. Egzistuojamas nuo laikų pradžios jis kiekvieną kartą pasirenka tinkamą asmenį, kad su juo susijungtų, ir Sara yra šios kartos išrinktoji)²⁰. „Raganos ašmenys“ visada pasirenka tik moteris, o vyrai, norėdami tą ginklą kaip nors suvaldyti, pirmiausia gali bandyti suvaldyti nebent tas moteris, bet tai, pasirodo, ne taip jau lengva, ir niekad niekam dar nepavyko. Jos irgi turi savo valią, kuri susijungia su „Raganos ašmenų“ galia. Ir su apyranke, kuri, prireikus, išsiskleidžia ir virsta geležine pirštine su ašmenimis, jos tampa galingos kariūnės. Iš ankstesnių „Raganos ašmenų“ nešiotojų seriale vardinamos įvairios legendinės ir istorinės moterys – ir šumerų princesė, kurią buvo įsimylėjęs Gilgamešas, bet nepajėgė palenksti, ir viena senovės keltų princesė, ir Kleopatra, ir Žana D’Ark. Šiame seriale, kaip ir įvairiuose „relikvijų fantastikos“, „grynosios magijos“ filmuose ir serialuose, dažnai reabilituojama ir magija, ir raganavimas, filmuose suaugusiesiems neven-giant ir seksualumo, lytinių santykių „maginio“ konceptualizavimo.

Pagal tuos pačius komiksus savo „Raganos ašmenų“ versiją sukūrė ir japonai. Yoshimitsu Ohashi vadovaujant buvo sukurtas *anime* serialas, kuriame iš amerikietišku komiksų ir serialo liko tik pats artefaktas su savo galiomis, bet nebuvo jokių užuominų į Europos istorines ir legendines asmenybes. Viskas vyksta kažkioje tolimoje ateityje Japonijoje. Maginės

¹⁹ Žr. „Witchblade“, leidžia Top Cow Productions, spausdina Image Comics (nuo 1995 m.).

²⁰ Serialo siužetas papasakotas tinklalapyje <crow_steve@hotmail.com> <http://www.imdb.com/title/tt0274298/>

artefakto galios beveik visiškai išstumtos naujausių ginklų pramonės technologijų, kurios bando įminti jo veikimo paslaptis.

Japonų *anime* kūryboje Vakarų okultizmo temų savotiškai, dažnai gana šiurkščiai, eksploatuojama nemažai. Vienas tokių šiurkščių pavyzdžių – LaVey'aus *Šėtono Biblijos* ir su ja susijusių įvairių Juodųjų Biblijų ir tekstų, kurie save sieja su lavėjiškai suprastu „kairiuoju keliu“, Valpurgijos naktų variacija, pornografinis *anime* serialas „Bible Black Only (OAV)“ („Vienintelė Juodoji Biblija (VPV²¹)“). Šiame *anime* nuo pirmų minučių žiūrovas mato vienos mergaitės lytinių santykių su šėtonu scenas, ir toliau nesibaigiantį jos (o paskui ir kitų dalyvių, seksualinių santykių partnerių vyrų ir moterų) nepasotinamą troškimą vėl tą šėtoną prisišaukti į Valpurgijos naktis. Tiesiogiai seksualiniai dalykai eksploatuojami, pateikiant juos kaip magiją, kurios metu ta sužadinta seksualinė energija (išgaunama ir lytinės sueities, ir paprasčiausios masturbacijos būdu) nukreipiama į kažkokias dvasines plotmes, kaip minėta, visokio plauko tekstuose, lengvai prieinamuose internete, kurių autoriai priskiria save „kairiajam keliui“ arba satanizmui.

V. „Okultinė“ fantastika, prie šio pogrupio ir norėčiau ilgiau sustoti. Tai filmai, kuriuose perinterpretuojami bibliniai, krikščioniški elementai, pasitelkiant modernaus Vakarų okultizmo tekstų sąšaukas, pavyzdžiui, angelų raštą, kuris randamas Crowley'o raštuose, jų qabalistines interpretacijas, siekiant atskleisti ilgai kieno nors slėptas paslaptis. Taip pat čia gali būti pasitelkiamos ir vadinamosios

gnostinės evangelijos, ir katalikybėje pripažinti antgamtiniai reiškiniai, kaip antai stigmos. Prie šios kategorijos filmų pirmiausia galima priskirti filmą „Stigmos“ (1999, režisierius Rupert Wainwright. Vaidina Patricia Arquette, Gabriel Byrne, Jonathan Pryce).

Ir vėl, kaip ir „Witchblade“ atveju, įdomu palyginti japonišką „Stigmų“ versiją. *Anime* japonai nesukūrė, bet yra viena komiksų (*manga*) knygelė, kurios autorius Japonijoje gyvenantis korėjietis Ko Ya Sung. Jo komiksų knyga vadinasi *Stigmata. The forging of a Saint*. Pirmosios knygelės pabaigoje autorius paaiškina, kad jis pats nėra religingas, bet visada domėjosi angelais ir demonais, ir todėl sukūrė šį pasakojimą. O pasakojama apie utopinėse šalyse vykstantį utopinį karą su demonais, kuriame pagrindinį vaidmenį vaidina Vatikano iš dvasininkų (kunigų ir vienuolių moterų) sudaryta kariuomenė RADEP, įsikūrusi Ziono šalyje. Kovoje, aišku, ne dvasiniais ginklais, bet šaunamaisiais, tiesa, kulka pripildžius ne švino, o švento vandens ir druskos. Bet didžiausias ginklas, kurį nori pajungti sau tiek RADEP, tiek demonai, yra stigmatizuotojas, kurio stigmos suteikia jam išskirtinių stebuklingų galių kovoti kardu. Komiksų autorius aiškiai pasitelkė okultinius simbolius, pateikia visokių paaiškinimų, remdamasis Biblija arba Wikipedija, įvairių demonų ar angelų vardų ir kt. Konceptualus skirtumas nuo Wainwrighto „Stigmų“ yra tas, kad komiksų autoriui tikrai visiškai nerūpi jokie religiniai klausimai. O Wainwrightas pateikia gnostinę viziją, kurioje stigmas neabejotinai gauna žmogus, neturintis nieko bendra nei su Katalikų bažnyčia, nei su religija apskritai, – netikinti, paprasta, save

²¹ Vienintelė prieinama versija.

ir gyvenimą mylinti jauna kirpėja Frankie Page, kai motina jai atsiunčia iš kažkokios kelionės parvežtą rožinį, priklausiusį vienam ką tik mirusiam žmonių laikomam šventu katalikų dvasininkui. Dvasininkas, kaip paaiškėja filmo pabaigoje, saugojo Vatikano uždraustą aramėjišką I amžiuje rašytos Evangelijos rankraštį, kuriame yra tikrieji Jėzaus žodžiai, kurie, jeigu bus sužinoti, gali sunaikinti Bažnyčią kaip instituciją. Ir kunigas Andrew Kiernanas, Vatikano paskirtas ištirti stebuklų tikrumą, susidūręs su neabejotinu reiškiniu tikrumu, priverstas peržengti Bažnyčios nubrėžtas stebuklų, šiuo konkrečiu atveju stigmų, aiškinimo ribas, pavyzdžiui, kad stigmatas gali gauti tik ypač pamaldūs, giliai tikintys, šventi asmenys, tiek įsijautę į Kristaus kančią, kad ta kančia tiesiogiai persmelkia ir jų kūnus, ir kad visą gyvenimą jie kovoja su savo vidiniais demonais. Filme Page elgiasi kaip demonų apšėsta, ir galiausiai kardinolas bando jai daryti egzorcismo seansą, bet jam nepavyksta, o suvokęs, kad kalbama ne apie šėtoną, jis bando ją pasmaugti, kad tas, kas joje, nesugriautų „jo Bažnyčios“. Jis, be abejo, žino apie tą Evangeliją, kurią per Frenkie Page bando vėl apreikšti tas, kas ją apsėdęs. Scenarijus lyg veda prie to, kad ją apsėdęs pats Jėzus, nes ji gauna žaizdas, kurių neturėjo net Tėvas Pijus, ir kalba galingai. Galiausiai atskubėjęs tėvas Andrew Kiernanas išplėšia merginą iš kardinolo rankų ir paprašo, kad ją paliktų tas miręs šventas kunigas, saugojęs Evangeliją nuo Vatikano, kad ši nebūtų sunaikinta. Yra filme ir dar vienas „meistryminio“ normatyvumo peržengimas, nors ir be jokių nepadorių scenų, – tai artimas, intymus ryšys, užsimezges tarp Andrew ir Frenkie, kuriai jis iš pradžių kaip kunigas bandė priešintis, bet per Frenkie jį užpuolė tas,

kas joje, iškoneveikdamas, kad prisigalvojo absurdiškų taisyklių, atstumiančių moteris ir santykius su jomis.

Šis filmas, matyt, yra ryškiausias pavyzdys to, ką šiame tyrime konstruoju kaip kairįjį kelią religijose. Bet galima prie šios kategorijos priskirti ir kitų filmų ir serialų. Pavyzdžiui, „Miracles“ (2003)²², „Supernatural“²³, ir savotiškas, nesusilaukęs didesnio populiarumo penkių dalių filmas „The Prophecy“²⁴ (tarp 1995–2005 metų). Bendras paminėtų serialų bruožas – Dievo mirtis ar pradingimas nežinia kur. Rojuje (arba danguje) vyksta dar vienas karas (pirmasis buvo laikų pradžioje, kai įvyko dalies angelų sukilimas dėl žmogaus sukūrimo), ir išvartieji angelai, tapę šėtonu ir jo demonų armija, sukūrė pragarą. Pagal „The Prophecy“ versiją jie tapo kūniški, nors kūnus gali pasiimti ir angelai, likę rojuje. Bet jie hermafroditai, kanibalai. Angelus ir demonus visuose šiuose serialuose sieja vienas bendras bruožas – jie neturi jokių moralinių imperatyvų ir skrupulų, yra anapus gėrio ir blogio, kaip antžmogiai. Svarbiausia tik – kas kieno pusėje. Tiek „Pranašystėje“ („The Prophecy“), tiek „Antgamtėje“ („Supernatural“) rojuje prasidėjo naujas pilietinis karas, ir žmonės

²² Kūrėjai Richard Hatem, Michael Petroni, vaidina Skeet Ulrich, Angus Macfadyen ir Marisa Ramirez.

²³ Kūrėjas Eric Kripke, debiutavo 2005 metais rugsėjo 13. Vaidina Jared Padalecki ir Jensen Ackles. 2011 metų balandžio 26 dieną serialas buvo atnaujintas, pradėjus septintą sezoną.

²⁴ Scenarijaus autorius Gregory Widen, vaidina Elias Koteas, Virginia Madsen, Christopher Walken, Eric Stoltz, Viggo Mortensen ir kiti. Kitos filmo dalys vadinasi „The Prophecy I“ (1998), „The Ascent“ (2000), „Uprising“ (2005) ir „Forsaken“ (2005).

naudojami kaip karo ginklai, įrankiai. Sielos, pavyzdžiui, yra energijos, kurių daug sukaupus, galima gauti labai galingą ginklą.

Išvados

1. Šiam tyrimui, remiantis tantrikos tyrinėtojo André Padoux nurodytomis *vāmā-mārga* reikšmėmis, kurias jis apibrėžia tantrikos ribose, buvo sukonstruotas teorinis įrankis „kairysis kelias religijose“. Pritaikant tas reikšmes plačiau, galima formuluoti, kad kairysis kelias religijose – tai elitistiniai religinio pobūdžio tekstai ir praktikos, kurie virš įsigalėjusios, daugumos palaikomos religinės praktikos, doktrinų ir diegiamų moralinių normų iškelia kitas doktrinas ir praktikas, kurios laikomos tinkamomis turintiesiems ypatingą iniciaciją. Būna, kad šios doktrinos ir praktikos nevengia normatyvinės moralės ir ritualinių tabu pažeidimų, nors ir neturi tikslo išstumti visuomenėje įsigalėjusios religijos suformuotas (ar bent patyrusias jos įtaką) moralės normas ir ritualinius tabu, kaip visuomenės daugumai priimtinus socialinei tvarkai užtikrinti.
2. „Vakaruose“ terminą „kairysis kelias“ labiausiai išpopuliarino Helena Blavatskaja. Tačiau ji vertino jam priskirtinas praktikas griežtai neigiamai, kaip juodąją magiją. Jai įkandin ir nemažai modernaus Vakarų okultizmo atstovų, taip pat ir Aleisteris Crowley (1875–1947) teigė laikąsi dešinėsios linijos. Kairiojo kelio broliais Crowley vadina tiek *Adeptus Exemptus*, t. y. tuos, kurie, vaikydamiesi išaukštinimo, įsigeisdavę tinkamai nepasiruošę („užsidarę“, t. y. užgniaužę savyje savo ego, jo neatiduodami) pereiti Bedugnę (*Abyss*), t. y. Choronzono sritį,

vienuoliktąją qabalistinę sferą – Da’at, tiek tuos, kurie, jo ir jo adeptų aiškiniu, vadinami užsiimančiais juodąja magija (pvz., Jėzus, kai kur hierarchinį autoritetą turintys Katalikų bažnyčios atstovai ir pan.). Antono LaVey’aus „kairysis kelias“ – paprasčiausia opozicija bet kokiems dvasiniams siekiams, į kuriuos pretendavo dar „klasikiniai“ okultistai. LaVey’aus pretenzija padaryti Šėtoną kairiojo kelio personifikacija, nors iš paviršiaus ir primena kai kurias kabalistines interpretacijas, nėra nei iš tikrųjų biblinės (pagal kurią Šėtonas yra kaltintojas), nei kabalistinės kilmės samprata, kuri pati kyla iš biblinės sampratos. LaVey’aus „kairysis kelias“ remiasi nebent liaudiška, populiaria šėtono kaip kūniškumo ir viso, kas susiję su kūnu, malonumais, geismais, valdovo samprata, ir yra tiesiog opozicija normatyvinei krikščioniškai religijos ir dvasinio gyvenimo sampratai, į save projektuojant tai, kas toje religijoje laikoma blogiu, ir sąmoningai pozicionuojant save su tuo blogiu.

3. Kalbant apie krikščionybę, istoriškai „kairysis kelias“ čia buvo išryškėjęs su pirmaisiais gnostiniais judėjimais, kurie, nors ir šiek tiek kitais pavidalais, vėl pasirodė vėlesniais laikais, ypač pradedant Renesansu su visais jo ezoteriniais ieškojimais, leidusiais peržengti institucines Bažnyčių mokymų ir praktikų ribas. Crowley’o sukurto „Thelema“ judėjimo literatūroje ir masoniškos kilmės organizacijos *Ordo Templi Orientis* ritualinėje literatūroje šis judėjimas taip pat vadinamas gnostiniu. Telemitinio požiūriu kūniškumo, seksualumo apribojimai, atsizadėjimai, apsimarinimai, kaip idealas praktikuojami ar skatinami

praktikuoti krikščionybėje, priskiriami juodajai magijai, Juodajai Ložei, Kairiojo Kelio Broliams, o tai šio judėjimo terminijoje turėtų reikšti netinkamą, iškreipiantį, klaidinantį kelią, kuris buvo pristatytas visuomenei. Tas klaidinimas ir neteisingas dvasinių galių panaudojimas vyksta, viena vertus, užgniaužiant „tikriausią“ dvasinio atpirkimo šaltinį – lytinius santykius, per kuriuos energija, susijungdama vyro ir moters sąjungoje, magiškai sujungia dangišką (dvasinį) ir žemišką (kūnišką) pradus, o antra, dvasinės galios, energijos, nukreipiamos į materialius dalykus, pavyzdžiui, kūno sveikatą. Kaip matyti, taip siekiama reabilituoti kūniškumą ir lytiškumą kaip kelią į dvasinį tobulumą ir, matyt, nušvitimą. XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje populiariojoje kultūroje galima pastebėti šių idėjų difuziją, t. y. prasiskverbimą ir plitimą.

4. Šiuolaikinėje kinematografijoje, kurioje yra aiškiai eksploatuojami įvairūs fantastiniai, maginiai, okultiniai, ezoteriniai dalykai, buvo išskirti tokie pogrupiai:

- I. Mokslinė fantastika – filmai, kuriuose neįprasti reiškiniai visada paaiškinami mokslu ir technologijomis.
- II. „Grynosios magijos“ fantastika – filmai, kuriuose kai kurie veiksmai yra vadinami magija, ir niekaip kitaip neaiškinami.
- III. Paranormalioji fantastika – tai kino filmai apie reiškinius, mokslo niekaip nepaaiškinamus, pažeidžiančius mokslui žinomus fizikos, chemijos ir kitus dėsnius.
- IV. „Stebuklingų artefaktų“ fantastika – filmai, rodantys įvairius įvairiose kultūrose įvairiais laikais egzistavusius daiktus ir būtybes,

apipintus legendomis apie jų stebuklingas galias, kurios pasirodo esančios tikros.

- V. „Okultinė“ fantastika – tai filmai, kuriuose perinterpretuojami bibliniai, krikščioniški elementai, pasitelkiant modernaus Vakarų okultizmo tekstų sąšaukas.
5. Tyrinėjant II, III, IV pogrupius, kurie yra gana platūs, juose matyti akivaizdus pasitikėjimo mokslu, moksliniu mąstymu kaip moderniems laikams „normatyviniu“, įpareigojančiu (tai dar galioja „mokslinei fantastikai“) peržengimas, tiek pateikiant kaip galimus alternatyvius aiškinimus, arba legendas, mitus, stebuklingas, magines galias pateikiant kaip realias, tiek nepateikiant jokių aiškinimų. O V pogrupiui priskirtini kūriniai dažniausiai apverčia pozityvius ir negatyvius krikščionybės, krikščioniškos normatyvinės moralės ir ritualinių tabu polius, ir pateikia tai, kas buvo oficialiai teigiama, pavyzdžiui, Vatikane, tai, kas buvo diegiama kaip dorovė, ir tai, kas buvo aiškinama kaip moralinis blogis, kaip iškreiptą tikrąjį, pirmąjį krikščionišką mokymą, tikrąją evangelinę Jėzaus žinių minioms suklaidinti ir pavergti. Šiuose filmuose galima lengvai pastebėti sąsają su Crowley'o ir jam artimų okultinių judėjimų idėjomis, kartais jos pasitelkiamos tiesiogiai. Ir taip „kairiojo“ ir „dešiniojo“ polių apvertimas, aptinkamas tuose judėjimuose, perkeliamas į populiariąją kultūrą, per kurią vyksta minėtų idėjų difuzija į plačiuosius visuomenės sluoksnius. O vykstant šiai difuzijai tai, kas savo pobūdžiu buvo „elitistinis“ „kairysis kelias“, tampa visuomenei priimtiniu tiesiu, t. y. „dešiniuju“, keliu.

Literatūra

Abhjadata. 2008. *Galingieji Tantras meistrai. Aštuoniasdešimt keturių sidhų gyvenimai*. Vertė A. Kugevičius. Vilnius: Alkione.

Blavatsky, H. P. 1888. *The Secret Doctrine*. Theosophical University Press.

Crowley, A. 1929. *Magick in Theory and Practice*. New York: Castle Books edition.

Faivre, A. 2005. Esotericism, in *Encyclopedia of Religion*, vol. 1–14, 2nd ed. Thomson Gale.

Faivre, A. 2007 (1992). *L'Ézoterisme*. Paris: PUF.

John St. John. *The record of the magical retirement of G. H. Frater O.M.*, in Equinox, LIBER DCCCLX, <http://hermetic.com/crowley/libers/lib860.html>

LaVey, A. 1969. *Satanic Bible*, [http://www.freewebs.com/specialbooks/The%20Satanic%20Bible%20\(Underground%20Edition\).pdf](http://www.freewebs.com/specialbooks/The%20Satanic%20Bible%20(Underground%20Edition).pdf)

Namkhai Norbu, Ch. 2009. *Kristalas ir šviesos kelias. Sūtra, Tantra ir Dzogčenas* / Sudarė John Shane. Vilnius: Lietuvos dzogčeno bendruomenė „Dorželingas“.

O.T.O. *Gnosticae Catholicae Canon Mis-sae*, in Liber XV O.T.O. Issued by Order, <http://hermetic.com/crowley/equinox/iii/i/eq0301247.html>

Padoux, A. 2010. *Comprendre le tantrisme. Les sources hindoues*. Albin Michel, Collection „Spiritualités vivantes“.

Schuhmacher, S., Woerner, G. (sud.). 2010. *Rytų išminties enciklopedija. Budizmas. Hinduizmas. Daoizmas. Dzenbudizmas*. Vertė Z. Baranauskaitė-Danielienė, A. Danielius. Vilnius: Tyto alba.

The Secret Rituals of the O.T.O. 1973. Edited and Introduced by Francis King. New York: Samuel Weiser.

Сморжевская, О. А., Шиженский, Р. В. 2010. *Современное язычество в религиозно-культурной жизни*. Нижний Новгород: НГПУ.

Шиженский, Р. В. (сост. и общ. ред.). 2010. *Indigenous religions. «Русь Языческая»: этническая религиозность в России и Украине XX–XXI вв.* Нижний Новгород: НГПУ.

Чогьял Намхай Норбу Ринпоче, *Обзор тибетских буддийских традиций*, http://www.anavrita.com/index.php?option=com_content&view=article&id=30:norbu&catid=10:2011-02-03-14-14-07&Itemid=14

Чогьям Трунгпа, Ч. 1969. *Медитация в действии*. Лондон, 1969. Перев. с английского Н. Г.

THE DIFFUSION AND TRANSFORMATIONS OF LEFT-HAND PATH RELIGIONS IN THE CONTEMPORARY POPULAR CULTURE

Aušra Kristina Pažėraitė

Summary

In this article some features of the present-day (late 20th–early 21st c.) pop-culture, concretely cinematography, are analyzed for phenomena which can be interpreted as an ongoing transformation of normative morality, religious doctrines and ritual taboos of established religions on the ground of doctrines, practices and symbolism of modern (late 19th–20th c.) occult movements. The author argues that these phenomena are part of wider cultural and religious processes, i.e. of diffusion in public, secular, and also new religious and spiritual movements of what in this study was formulated as the “left-hand paths in religions”, the processes that perform a “reevaluation of values” of given society, grounded in particular established religion and religious identity, reevaluation of established moral norms and ritual taboos as at certain extent “destructives”. To

achieve this goal the author has formulated a theoretical tool for analysis of general phenomena in religions as “left-hand path in religions” on the basis of Andree Padoux’s descriptions of “left-hand path” in Hindu religions, and which can be formulated as follows: left-hand path in religions – are elitist religious texts and practices that are destined not to eliminate norms of morality and ritual taboos of established religion, as far as they are acceptable for society in general as the basis for social order, but to achieve some goals that this established religion is supposed incapable to help to achieve in established manner, and only knower and practitioner of doctrines, rituals and other practices (that sometimes transgress established ones) is able to achieve those goals. In this study the author has explored the usage and conceptions of the term “left-hand path” in some modern Western occult movements; also the author has classified present-day fantasy cinematography in five groups, each according to the relationship to various kinds of “paranormal” realities. One of the groups is composed of movies in which symbols, practices, doctrines of modern “Western” occult movements (i.e. of Thelema, Aleister Crowley, LaVey) are exploited. That results in the subversion of values and ritual taboos of established religions (most often Christianity, and especially Catholicism). The diffusion of the “left-hand path” in popular and secular area of society becomes in a certain degree the “right-hand path”.

Keywords: left-hand path in religions, occult movements, creation of new identity, popular culture.